

BANKOVÝ ÚVER, AKO DÔLEŽITÁ ZLOŽKA CUDZÍCH ZDROJOV BANK CREDIT, AS A SIGNIFICANT COMPONENT OF EXTERNAL SOURCES

BALOGHOVÁ Beatrix, (SR) – RÁBEK Tomáš, (SR)

ABSTRACT

Bank credits, as important sources of external sources for operational and investment activities - deriving from their accessibility and value-, affect to a large degree the viability of entrepreneurs with an emphasis on agricultural sector.

The report is focused on evaluation originating from the development of indebtedness, the costs of foreign capital, on the impact of credits and indebtedness on the financial and accounting structures concerning the lost or profit situation of agricultural enterprises. The current possibilities and terms of obtaining credits are analysed as well as the ability to repay them. Attention is particularly paid to opportunities to obtain credit sources in the field of agricultural production. The interest rate is evaluated since being a significant factor for obtaining foreign sources that should respect the rentability of financial institutions, but especially the availability of credits for agricultural enterprises.

KEY WORDS

bank credit, external sources of funds, indebtedness, interest rate, (profit or loss) earnings, the costs of foreign capital, agricultural sector

ÚVOD

Podnikanie v poľnohospodárstve prebieha v prostredí, ktoré má svoje špecifiká, ktoré vplyvajú na finančné hospodárenie poľnohospodárskych podnikov. Pri prekonávaní sezónnosti výroby a zlepšovaní prírodných podmienok zohrávajú dôležitú úlohu cudzie zdroje financovania, ktoré majú prispieť k zabezpečeniu rovnomerného reprodukčného procesu v poľnohospodárstve. V rámci štruktúry cudzieho kapitálu majú popri dlhodobých a krátkodobých záväzkoch významné postavenie bankové úvery. Výška úrokovej miery z týchto úverov má priamy dopad na výsledok hospodárenia každého podnikateľského subjektu prostredníctvom finančných nákladov z platených úrokov.

MATERIÁL A METÓDY

V prvej časti príspevku v ktorom hodnotíme pomerové ukazovatele sme čerpali údaje z Výberového zisťovania výsledkov hospodárenia v Informačnej sieti poľnohospodárskeho účtovníctva SR (ISPU SR) – FADN SR za roky 2001 až 2004, ktoré realizoval Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva SR. ISPU SR je reprezentatívny súbor podnikov zostavený podľa metodiky FARM ACCOUNTANCY DATA NETWORK EUROPEAN UNION - FADN EU (ISPA EU). Pri výbere súboru ISPU SR sa prísne zohľadnili výberové kritériá, aby boli v súbore zastúpené všetky typy komerčných podnikov s rozdelením na poľnohospodárske družstvá (PD) a obchodné spoločnosti (OS).

Štruktúru pasív za roky 2001 až 2004 k 31. 12 príslušného roka uvádzame v tabuľke 1 a následne sú uvedené použité finančné ukazovatele pre hodnotenie finančnej situácie poľnohospodárskych podnikov.

Okrem posúdenia finančnej situácie v súbore podnikov v horizonte rokov 2001-2004 sa analyzovali súčasné možnosti a podmienky získavania bankových úverov pre poľnohospodárov.

Štruktúra pasív k 31. 12. za roky 2001 až 2004 v Sk/ha p. pôdy

Tabuľka 1

Ozn.	PASÍVA	Č.	PD				Obchodné spoločnosti			
			2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
a	b	c	8	9	10	11	8	9	10	11
	Spolu vlastné imanie a záväzky r. 066 + r. 086 + r. 116	065	49 316	48 096	48 913	57 027	39 639	40 983	38 168	45 560
A.	Vlastné imanie r. 067 + r. 071 + r. 078 + r. 082 + r. 085	066	36 273	35 023	36 263	42 031	15 608	16 017	17 271	20 408
A.I.	Základné imanie súčet (r. 068 až r. 070)	067	15 146	14 442	14 873	15 314	7 942	7 255	9 482	9 930
A.II.	Kapitálové fondy súčet (r. 072 až 077)	071	18 699	18 083	20 316	23 880	4 978	4 514	4 109	4 665
A.V.	Výsledok hospodárenia za účtovné obdobie /+/- r. 001 - (r. 067 + r. 071 + r. 071 + r. 078 + r. 082 + r. 086 + r. 116)	085	71	-368	-2 039	443	664	870	-853	837
B.	Záväzky r. 087 + r. 091 + r. 102 + r. 112	086	11 514	11 324	10 968	12 909	21 083	21 429	18 695	22 741
B.II.	Dlhodobé záväzky súčet (r. 092 až r. 101)	091	2 565	2 335	2 206	2 412	5 235	4 036	3 695	4 584
B.III.	Krátkodobé záväzky súčet (r. 103 až r. 111)	102	5 285	5 402	5 659	6 421	10 228	10 402	8 977	11 439
B.IV.	Bankové úvery a výpomoci súčet (r. 113 až 115)	112	3 319	3 230	2 636	3 592	4 304	5 522	4 995	6 222
B.IV.1.	Bankové úvery dlhodobé (461A,46XA)	113	1 693	1 695	1 643	2 115	2 220	2 516	2 403	2 873
2.	Bežné bankové úvery (221A,231,232,23X,461A,46XA)	114	911	851	669	905	995	1 601	1 528	2 220
3.	Krátkodobé finančné výpomoci (241,249,47X,411573A,-/255A)	115	715	684	324	572	1 089	1 405	1 064	1 129
C.	Časové rozlíšenie súčet (r. 117 a r. 118)	116	1 529	1 749	1 682	2 087	2 948	3 537	2 202	2 411

Zdroj: Výberový súbor ISPU MP SR, VÚEPP

Pomerové ukazovatele:

$$\text{stupeň zadĺženosti (celková zadĺženost)} = \frac{\text{cudzí kapitál}}{\text{celkové pasíva}}$$

$$\text{úverová zadĺženost} = \frac{\text{bankové úvery} + \text{finančné výpomoci}}{\text{celkové pasíva}}$$

$$\text{náklady na cudzí kapitál} = \frac{\text{nákladové úroky}}{\text{bankové úvery a výpomoci}}$$

$$\text{úrokové krytie} = \frac{\text{zisk pred zdanením} + \text{nákladové úroky}}{\text{nákladové úroky}}$$

$$\text{pohotová likvidita (cash position ratio)} = \frac{\text{finančný majetok}}{\text{krátkodobé cudzie zdroje}}$$

$$\text{ROI} = \frac{\text{EBT}}{\text{celkové pasíva}}$$

Krátkodobé cudzie zdroje = Krátkodobé záväzky + bežné bankové úvery + krátkodobé finančné výpomoci.

Zisk pred zdanením (EBT) = Výnosy z bežnej činnosti + Výnosy z mimoriadnej činnosti – Náklady z bežnej činnosti – Náklady z mimoriadnej činnosti.

VÝSLEDKY

Na zhodnotenie časti finančnej situácie poľnohospodárskych podnikov sme použil pomerové ukazovatele, ktoré sme uviedli v metodike. Ich matematické prepočty uvádzame v tabuľke 2.

Štruktúra pomerových ukazovateľov k 31. 12. za roky 2001 až 2004 v Sk/ha p. pôdy

Tabuľka 2

Ukazovatele	Hodnota ukazovateľa				Percentuálna zmena			
	2001	2002	2003	2004	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2004/2001
PD								
Stupeň zadĺženosti	0,233	0,235	0,224	0,226	0,8%	-4,8%	1,0%	-96,3%
Úverová zadĺženost'	0,067	0,067	0,054	0,063	-0,2%	-19,8%	16,9%	-103,4%
Náklady na cudzí kapitál	0,084	0,090	0,098	0,072	7,6%	9,1%	-26,6%	4,9%
Zisk pred zdanením (EBT)	119,0	-325,0	-1970,0	632,0	-373,1%	506,2%	-132,1%	-100,6%
Úrokové krytie	1,428	-0,117	-6,606	3,440	-108,2%	5554,1%	-152,1%	-131,4%
Pohotová likvidita	0,243	0,230	0,249	0,321	-5,4%	8,3%	28,7%	-116,7%
ROI	0,002	-0,007	-0,040	0,011	-380,0%	496,0%	-127,5%	-34391,7%
Obchodné spoločnosti								
Stupeň zadĺženosti	0,532	0,523	0,490	0,499	-1,7%	-6,3%	1,9%	-103,4%
Úverová zadĺženost'	0,109	0,135	0,131	0,137	24,1%	-2,9%	4,4%	76,4%
Náklady na cudzí kapitál	0,102	0,102	0,098	0,077	-0,6%	-3,6%	-21,4%	-108,1%
Zisk pred zdanením (EBT)	803,0	1040,0	-723,0	1131,0	29,5%	-169,5%	-256,4%	-100,0%
Úrokové krytie	2,825	2,854	-0,479	3,361	1,0%	-116,8%	-802,4%	-99,7%
Pohotová likvidita	0,072	0,062	0,062	0,114	-13,4%	-0,5%	83,6%	-217,2%
ROI	0,020	0,025	-0,019	0,025	25,3%	-174,6%	-231,1%	917,8%

Zdroj: Vlastné prepočty

Stupeň zadlženosti meria podiel cudzích zdrojov na celkovom kapitále, ktorým sa financuje majetok firmy. Odporúčaná hodnota by nemala prekročiť 0,50. Ako vidíme z tabuľky 2 táto hodnota nebola prekročená a v jednotlivých rokoch bola vyrovnaná. Možno hodnotiť, že podniky sú stabilné a menej citlivé na výkyvy na trhu a opatrné správanie veriteľov. Zadlženosť však nemožno chápať len ako negatívny jav, pretože za určitých podmienok môže rast zadlženosti v zdravých podnikoch viesť k rastu rentability vlastného kapitálu (*ROE*) a trhovej hodnoty firmy. To platí vtedy ak rentabilita celkového kapitálu (*ROI*) je väčšia ako náklady na cudzí kapitál. Táto podmienka však nebola splnená ani v jednom roku u PD ani u OS predovšetkým v dôsledku nízkej rentability celkového kapitálu a pomerne vysokých nákladov na cudzí kapitál.

Pri výpočte *ROI* sme použili *EBT* – zisk pred zdanením (earning before taxes). Rozumie sa ním rozdiel celkových výnosov podniku a nákladov bez daní. Abstrahujeme tak od daňovej politiky, keďže v rokoch 2001 až 2004 sa menila daň z príjmov pre právnické osoby. V čitateli zlomku *ROI* sme prirátali náklady na cudzí kapitál. Niektorí autori súčet výsledku hospodárenia a nákladových úrokov označujú ako *EBIT* - zisk pred úrokmi a zdanením (earning before interest and taxes). Zhodnotením vlastného kapitálu je čistý zisk a zhodnotením cudzieho kapitálu je úrok. V roku 2001 u PD pripadalo 0,002 Sk *EBITu* na 1 Sk celkového kapitálu. V ďalších dvoch rokoch však PD dosahovali stratu, v roku 2003 až na – 1970, Sk na ha p.p. U OS bola situácia výrazne lepšia, stratu zaznamenali iba v roku 2003 a to – 730 Sk na ha p.p. *ROI* u OS bola tiež najvyššia v roku 2004.

Úverová zadlženosť definuje mieru, akou sa úvery podieľajú na financovaní majetku. Úverová zadlženosť sa taktiež v jednotlivých rokoch výrazne nemenila. Najvyššia u PD bola v rokoch 2001 a 2002 na úrovni 0,067, čo vypovedá o tom, že každá 1 koruna majetku je financovaná 0,067 Sk úverom. Pri OS je majetok viac financovaný úvermi, čo svedčí o aj o lepšej schopnosti OS získavať úvery. Potvrďuje to tabuľka 2, v ktorej celková hodnota majetku OS (vyjadrenej v absolútnej hodnote) je nižšia ako u PD, úvery dosahujú väčšie hodnoty ako u PD.

Cudzie zdroje zaťažujú podniky povinnosťou hradiť úroky z cudzieho kapitálu. Dôležitým ukazovateľom na posúdenie zadlženia je ukazovateľ *úrokového krytia*. Ukazovateľ udáva koľkokrát je možné zaplatiť úroky zo zisku. Tento ukazovateľ v sledovanom súbore podnikov výrazne kolíše. V roku 2004 je u PD aj u OS hodnota ukazovateľa najvyššia a z toho hľadiska je najlepšia aj finančná situácia, kedy sú podniky schopné cca 3,48 krát zaplatiť úroky zo zisku. Dôležité je, aby v každom roku bola hodnota väčšia ako 1, keďže v opačnom prípade by to znamenalo, že podnik nezarábí ani na úroky. Z tohto pohľadu sa javí najhorší rok 2003, v ktorom hodnoty dosahovali záporné hodnoty.

Ako posledný uvádzame ukazovateľ pohovej likvidity, ktorý vypovedá o tom, ako podniky dokážu pokryť záväzky, ktorých splatnosť je do jedného roka. Tento ukazovateľ by sa mal pohybovať v odporúčanej hranici 0,2 – 0,8. Ako vidno z tabuľky 2 PD dosahujú lepšie výsledky, keďže ukazovateľ sa pohybuje aspoň pri dolnej hranici. Výrazný vplyv na tento ukazovateľ majú predovšetkým krátkodobé záväzky, nie krátkodobé bankové úvery a finančné výpomoci, ktoré nie sú na takej vysokej úrovni ako to vyplýva z tabuľky 1. Pre podniky sú tieto zdroje najlacnejšie, keďže neplatia za ne úroky, ale pri nízkej úrovni ukazovateľa pohotovej likvidity v blízkej budúcnosti to môžu veritelia pokladať za pokles vierohodnosti.

Od 1. januára 2004 má Slovensko možnosť čerpať nenávratné finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ. Časový nesúlad medzi potrebou financií a reálnym vyplatením dotácií od štátu spôsobuje poľnohospodárom nemalé problémy. Spätná úhrada vyplácania dotácií znamená, že peniaze určené na tento rok sa poľnohospodárom na účty dostanú až v decembri a v horšom prípade je Pôdohospodárska platobná agentúra oprávnená poukázať

peniaze až do júna nasledujúceho roka. A vtedy je už vzhľadom na sezónnosť v poľnohospodárstve neskoro. Na vyriešenie tohto problému a pokrytie celoročnej potreby financií v poľnohospodárskej prvovýrobe banky aktívne podporujú projekty financované zo štrukturálnych fondov EÚ a poskytujú poľnohospodárom prekleňovacie úvery na predfinancovanie podpory, ktorú možno získať najmä formou priamych platieb z fondov Európskej únie a Štátneho rozpočtu SR.

Výhody poskytnutých produktov:

- banky poskytnú úver až do výšky 100 % z podpory získanej za jednotlivé roky,
- neobmedzená výška úveru,
- nemusí sa zdokladovať použitie úveru,
- banky príjmu žiadosť kedykoľvek v priebehu roka, aj v období pred podaním žiadosti o podporu Pôdohospodárskej platobnej agentúry,
- čerpanie úveru si reguluje každý poľnohospodár sám podľa vlastných potrieb,
- schvaľovanie úverov prebieha zjednodušene,
- pružný spôsob zabezpečenia,
- zvýhodnená úroková sadzba,
- zľava z poplatku za poskytnutie úveru,
- spracovanie žiadosti, vedenie dotačného účtu bezplatne,
- možnosť predčasného splatenia úveru bez poplatku,
- ako bonus niektoré banky ponúkajú možnosť získania úverovej karty s určitým, ktorá umožní prístup k úveru na území SR i v zahraničí.
- úver možno splatiť aj jednorazovo, nie len postupne, až po poukázaní platby od PPA z prostriedkov vyplatenej podpory,
- zabezpečenie len vlastnou blanko zmenkou

Z našej analýzy súčasného stavu bankových úverov špeciálne určených pre poľnohospodárov, uvádzame nasledovné bankové subjekty:

1. *Dexia banka Slovensko, a.s.* poskytuje pomoc pri vypracovaní projektu prostredníctvom Asociácie euroregiónov na Slovensku, vystavuje úverové prísluby, poskytuje prekleňovací úver na vykrytie prechodného nedostatku zdrojov do doby ich refundácie z fondov EÚ a štátneho rozpočtu a investičný úver na spolufinancovanie časti projektu, ktorú nebude pokrývať financovanie z fondov EÚ. Ďalej vedie špeciálny účet na všetky finančné toky súvisiace s projektom, ktorý je financovaný z fondov EÚ.

2. *Istrobanka, a.s.* poskytuje kontokorentný (prekleňovací) úver Agropodnikateľ pre poľnohospodárskych prvovýrobcov - žiadateľov o podporu z Pôdohospodárskej platobnej agentúry. Úver je určený na preklopenie prechodného nedostatku finančných prostriedkov vyplývajúceho z časového nesúladu medzi vznikom nákladov na založenie úrody a poskytnutím dotácie. Banka aktívne podporuje projekty financované zo štrukturálnych fondov EÚ. Predfinancovanie projektu - prekleňovacím úverom, Spolufinancovanie projektu - investičným úverom.

3. *OTP Banka Slovensko, a.s.* poskytuje úvery pre podnikateľov na nákup poľnohospodárskych strojov. Tento spôsob financovania realizuje banka v spolupráci s vybranými predajcami poľnohospodárskych strojov. Banka pripravila aj financovanie skladiskových záložných listov, a to formou poskytnutia krátkodobého splátkového, resp. revolvingového úveru na tovar uskladnený vo verejnom sklade. Banka ďalej ponúka krátkodobý prekleňovací úver (EU AGROúver) na predfinancovanie podpory, ktorú možno získať najmä formou priamych platieb z fondov Európskej únie a Štátneho rozpočtu SR. Využitie tohto úverového produktu pomôže prekonať finančné ťažkosti počas celého roka, najmä však v období zakladania úrody a jej zberu. Produkt je určený pre všetky podnikateľské

subjekty v oblasti poľnohospodárstva, ktorým zo zákona vyplýva nárok na poskytnutie podpory.

4. *Poštová banka, a.s.* poskytuje krátkodobý úver s dobou splatnosti 1 rok (Pol'nokonto), určený predovšetkým pre poľnohospodárske družstvá, resp. samostatne hospodáriacich roľníkov – farmárov. Účelom financovania je 1.zakladanie úrody, 2.kúpa obežného majetku – osivá, sadivá, agrochemikálie (hnojivá, prípravky na chemické ošetrovanie) a 3.preklenutie časového nesúladu medzi nákladom na založenie úrody, poskytnutím a následným priznaním a realizáciou dotácie – príjmom v prospech žiadateľa.

5. *Slovenská sporiteľňa, a.s.* ponúka prekleňovací úver na predfinancovanie podpôr od Pôdohospodárskej platobnej agentúry - produkt je určený pre všetky podnikateľské subjekty v oblasti poľnohospodárstva, ktoré sa rozhodli požiadať aj v tomto roku o podporu vyplácanú formou jednotnej platby na plochu poľnohospodársky využívannej pôdy a na podporu pestovania plodín na ornej pôde, a ktorým zo zákona vyplýva nárok na poskytnutie tejto podpory od PPA. Úver slúži na preklenutie obdobia medzi potrebou financovania prevádzkových nákladov súvisiacich s obrábaním ornej pôdy a pestovaním poľnohospodárskych plodín (sadbou, chemickým postrekom, zberom úrody, a iné) a reálnym vyplatením dotácií od PPA.

6. *Tatra banka, a.s.* poskytuje podnikom pôsobiacim v sektore poľnohospodárskej prvovýroby množstvo produktov. Tieto produkty sú priamo určené poľnohospodárom, ale aj spoločnostiam obchodujúcim s agrokomoditami, spracovateľom poľnohospodárskych výrobkov a dodávateľom vstupov na založenie úrody. Ponuka produktov pre agrárny sektor je dostatočne široká a neustále sa rozrastá. K najznámejším produktom patria:

- financovanie skladiskových záložných listov
- financovanie tovarových záložných listov
- financovanie zakladania úrody
- rôzne úverové programy (napr. na nákup poľnotechniky)
- predfinancovanie intervenčných nákupov
- financovanie zmeniek v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
- financovanie priamych platieb

7. *Slovenská záručná a rozvojová banka (SZRB), a.s.* poskytuje prekleňovací prevádzkový POĽNOúver na účel financovania prevádzkových nákladov pre poľnohospodárske subjekty, ktorí majú nárok na jednotnú platbu na plochu, vyplácanú formou priamych platieb PPA ako riešenie prechodného nedostatku finančných prostriedkov spôsobeného:

1. sezónnosťou poľnohospodárskej prvovýroby a externými vplyvmi
2. časovým nesúladom medzi vznikom skutočných nákladov a poskytnutím priamych platieb.

Úver pre poľnohospodárskych prvovýrobcov s možnosťou opätovného poskytnutia- SZRB poskytuje tento úver na obdobie maximálne 5 rokov ako formu priameho úveru na realizáciu podnikateľských zámerov na území Slovenskej republiky. Cieľom je podpora poľnohospodárskej prvovýroby v rámci segmentu malých a stredných podnikateľov, pomoc pri preklenutí prechodného nedostatku finančných prostriedkov spôsobeného sezónnosťou poľnohospodárskej prvovýroby a externými vplyvmi, pomoc pri preklenutí prechodného nedostatku finančných prostriedkov vyplývajúceho z časového nesúladu medzi vznikom nákladov na založenie úrody a nákup krmív a poskytnutím dotácie (priamych platieb) z Platobnej agentúry Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky. Účelom je financovanie obstarania obežného majetku a úhrada nákladov na obstaranie obežného majetku v rozsahu prevádzkových nákladov bez DPH na sezónne poľnohospodárske práce, a to najmä na nákup mladých zvierat, zvierat vo výkrme, zásob krmív, trvalých porastov, osív, sadív, agrochemikálií a hnojív, pohonných hmôt.

DISKUSIA

Z analýzy v skúmanom súbore podnikov vyplýva, že ich finančná situácia bola najlepšia v roku 2004. Podniky využívali pomerne málo bankové úvery na financovanie svojich potrieb, a ak áno, tak za vysoké náklady. Pre zlepšenie dostupnosti úverov musia zlepšiť výsledky svojho hospodárenia, čím sa stanú pre banky menej rizikovejšie a budú im ochotné požičať peniaze za nižšie úrokové sadzby. Tým by rástla aj tržová hodnota týchto podnikov. Stali by sa lukratívnejšími pre investorov, ktorí môžu strategicky ovplyvniť vývoj celého poľnohospodárstva v SR. Dostupnosť úverov pre poľnohospodárske podniky sa zlepšila po vstupe do EÚ pre nárokovateľnosť priamych platieb, bola ovplyvnená systémom vyplácania podpôr, čo sa odrazilo v náraste úverových možností (ako to dokumentuje prehľad aktuálnej ponuky zo strany komerčných bánk). Súčasnú možnosť čerpania úverov pre poľnohospodársky sektor sú ovplyvnené aj zvýšením základnej úrokovej sadzby NBS z 3,0 % na 3,5 % k 1. 3. 2006, čo zvyšuje úrokové sadzby z poskytovaných úverov.

ANOTÁCIA

Bankové úvery, ako významný zdroj financovania prevádzkových ale i investičných aktivít z pohľadu ich dostupnosti a ceny vo významnej miere ovplyvňujú životaschopnosť podnikateľských subjektov, s hlavným aspektom na poľnohospodársky sektor.

Príspevok je zameraný na zhodnotenie vývoja úverovej zadĺženosti, nákladov na cudzí kapitál, na vplyv úverov a úverovej zadĺženosti na výsledok hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Analyzované sú aj súčasné možnosti a podmienky získania bankových úverov a schopnosť ich splácania. Pozornosť je venovaná aj sprístupneniu úverových zdrojov v poľnohospodárskej prvovýrobe, pričom sa hodnotí úroková miera, ako významný činiteľ pri získavaní cudzích zdrojov, ktorá by mala zohľadňovať rentabilitu banky, ale predovšetkým dostupnosť úverov pre poľnohospodárske podniky.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

bankový úver, cudzie zdroje financovania, úverová zadĺženosť, úroková miera, výsledok hospodárenia, náklady na cudzí kapitál, poľnohospodársky sektor

LITERATÚRA

1. BENESCH, T. – SCHUCH, K.: Basiswissen zu Investition und Finanzierung, Linde Verlag Wien, Ges.m.b.H. Wien, 2005, 217 s., ISBN 3-7143-0049-X
2. HACHEROVÁ, Ž. - BOJŇANSKÝ, J. – HULÍK, R.: Majetok a kapitál v podnikoch poľnohospodárskej prvovýroby, 1.vyd., SPU v Nitre, 2003, 102 s., ISBN 80-8069-296-3
3. HASPRA, R.: Výberové zisťovanie výsledkov hospodárenia v Informačnej sieti poľnohospodárskeho účtovníctva SR za rok 2002 – FADN SR za rok 2002. Bratislava: VÚEPP Bratislava, 2003, s. 45 – 56, ISBN: 80-8058-319-6
4. KLIMEŠ, J. a kol.: Výberové zisťovanie výsledkov hospodárenia v Informačnej sieti poľnohospodárskeho účtovníctva SR – FADN SR za rok 2004. Bratislava: VÚEPP Bratislava, 2005, s. 6 – 41, ISBN: 80-8058-395-1
5. Ministerstvo pôdohospodárstva SR: Zelená správa 2003-2005, dostupné na www.mpsr.sk
6. www.nbs.sk

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Tomáš Rábek, Katedra účtovníctva a financií FEM SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76, Nitra, e-mail: tomas.rabek@fem.uniag.sk; Ing. Beatrix Baloghová, Katedra účtovníctva a financií FEM SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76, Nitra, e-mail: beatrix.baloghova@fem.uniag.sk

Recenzent: Ing. Alexander Šebo, PhD.